

RECENSION

Julia Högberg som Gertrud. Foto: Per Ericsson

Regi **Klaus Härö**
Producent **Charlotta Denward**
Manus **Kjell Sundstedt**
Foto **Jarkko T. Laine**
Roller **Julia Högberg, Maria Lundqvist, Lo Kauppi, Ellen Mattsson, Anna Littorin, Ann-Sofie Nurmi, Nadja Mirmiran, Christoffer Svensson, Tobias Aspelin m fl.**
Sverige/Finland 2007
Längd **1 tim 45 min**
Censur **från 11 år**
Distributör **Sonet Film AB**

Den nya människan

Klaus Härös film *Den nya människan* kommer sent och det är inte hans fel. Den kommer nu när vi vet att över 30 000 unga kvinnor i Sverige tvångssteriliserades mellan 1935 och 1975. Men också den vetenskapen dröjde för många ända till 1999 då en serie tidningsartiklar åter belyste och påminde om detta mörka kapitel i svensk rättshistoria. 1970- talet, tanken svindlar, modern tid alltså och vad visste jag under 60-talet och tidigt 70-tal? Alltför lite. Vad är det vi inte känner till idag? Jodå, vi vet att flyktingar lever gömda, att människor utvisas till ovärdiga liv och protesterna hörs. Men vad tiger vi om såsom vi teg om tvångssteriliseringen? Tystnadens orsaker, vilka var de då? Kunde allt ske därför att det var människor utan röst och inflytande som drabbades? Eller därför att de som bestämde trodde på vad de gjorde? Trodde att om svagt begåvade, om sexuellt vidlyftiga, om ärfeligt, sjukligt belastade eller om blott socialt utslagna inte fick föda barn så skulle samhället bli bättre? Inspiration kunde hämtas hos rasbiologerna, men också hos politiker som ville skapa bättre villkor, ett skinande välfärdssamhälle. Hur var det möjligt?

Men frågor ställs inte i Klaus Härös film. Den nya människan är en berättelse huggen ur verkligheten, avgränsad till den historia som manusförfattaren Kjell Sundstedt skrivit ur eget liv - en upprörande, upprivande berättelse formad av hans mammas och hennes familjs öden. *Den nya människan* utspelar sig runt 1951, då Gertrud (Julia Högberg), äldsta dottern i en fattig familj, tvingas bort till Odenslund, en uppfostringsanstalt för "vanartiga" eller svagt begåvade flickor. Hon sänds iväg därför att mamman är död och pappan inte ensam förmår sörja för sina barn.

Större delen av filmen tilldrar sig i Odenslund och berättar om flickornas hårt reglerade vardag. Deras fostran leds av en föreståndare - nyanserat spelad av Maria Lundqvist - som alltmör ifrågasätter det riktiga i tvångssteriliseringen. *Den nya människan* är

en dramatisk film, fylld av berättelser i berättelsen. Här blandas ljus med mörker, det ena tragiska ödet läggs till det andra och hela tiden finns den fint spelade Gertrud i centrum. Doktor Berg får bli filmens onda genius - det är han som bestämmer över flickornas framtid - men det är en roll som är alltför grovt tillyxad.

Med filmer som *Den bästa av mödrar* och dessförinnan *Elina* - som om jag inte fanns och nu denna, har Klaus Härö, så född i Finland han än är, kommit att bli ett samvete i svensk film. Han gräver i vår nära historia med en extra känslighet för unga människors utsatthet. Men jag hade önskat att han denna gång grävt djupare, sökt samband, politiska och sociala förklaringar.. Nu ser - inte minst genom ett fläckfritt, estetiskt tilltalande foto av fotografen Jarkko T Laines - det hela så oantastligt ut att upprördheten inte får riktigt fäste.

Monika Tunbäck-Hanson